

Міністерство освіти і науки України
Західноукраїнський національний університет
Навчально-науковий інститут інноваційних освітніх технологій

Кафедра адміністративного права
та судочинства

МІЖДИСЦИПЛІНАРНА КУРСОВА РОБОТА

з дисципліни: «Фінансове право»

на тему: «Фінансова дисципліна та відповідальність за її порушення»

Студентка групи ПРз-31:

Процишин Анастасія Петрівна

Керівник: к.ю.н., доц. Вербіцька М.В.

Національна шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS ____

Члени комісії _____

(підпис) (прізвище та ініціали)

Тернопіль – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	2
РОЗДІЛ 1: ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВОЇ ДИСЦИПЛІНИ.	
1.1.ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ ФІНАНСОВОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	5
1.2.НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	7
1.3. РОЛЬ ФІНАНСОВОЇ ДИСЦИПЛІНИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ	9
РОЗДІЛ 2: ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ДИСЦИПЛІНИ .	
2.1.ПОРУШЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ДИСЦИПЛІНИ ТА ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ В СИСТЕМІ ЮРИДИЧНОГО ЗАКОНОДАВСТВА....	13
2.2. ФОРМИ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	15
РОЗДІЛ 3: ДЕРЖАВНІ ОРГАНИ БОРОТЬБИ З ФІНАНСОВИМИ ПРАВОПОРУШЕННЯМИ.	
3.1. МЕТА, ЗАВДАННЯ ТА ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ БОРОТЬБИ З ФІНАНСОВИМИ ПРАВОПОРУШЕННЯМИ.....	19
3.2. ОРГАНИ ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ У СФЕРІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ.....	21
ВИСНОВКИ.....	24
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	26

ВСТУП

Фінансова дисципліна являє собою систему обов'язкових для виконання правил, що регламентують поведінку учасників фінансових правовідносин у процесі здійснення фінансової діяльності. Вона охоплює як дотримання вимог бюджетного, податкового, валютного законодавства, так і виконання нормативів у сфері обігу державних коштів та звітності. Суб'єкти господарювання, державні органи, установи, підприємства та посадові особи зобов'язані діяти в межах установлених норм, забезпечуючи прозорість, ефективність і законність фінансових операцій.

Особливість фінансової дисципліни полягає в її інтегративному характері: вона тісно пов'язана з економічною стабільністю, правопорядком та державним управлінням. Оскільки фінанси проникають у всі сфери суспільного життя, порушення встановлених правил у цій галузі має значний резонанс і може мати серйозні наслідки — від зменшення надходжень до бюджету до втрати довіри громадян до органів влади.

Наукові дослідження вітчизняних фахівців сприяють формуванню цілісного уявлення про фінансову дисципліну як юридичне явище.

1. Воронова Л. К. акцентувала увагу на інституційному забезпеченні фінансового порядку;
2. Савченко Л. А. аналізувала механізми відповідальності за порушення фінансового законодавства;
3. Кучерявенко Н. П. розглядав проблематику податкової дисципліни у зв'язку з правозастосовною практикою.

Також суттєвий внесок у розвиток тематики зробили Романюк І. С., Тимченко О. В., Кириленко О. П. та інші, які розглядали фінансово-правові аспекти відповідальності та контролю як засоби забезпечення державного інтересу в умовах ринкових реформ.

Усе це свідчить про **актуальність** дослідження не лише теоретичних засад фінансової дисципліни, а й правових механізмів, які забезпечують її реалізацію у практичній площині.

Мета даної роботи полягає в розкритті поняття та сутності фінансової дисципліни, особливостях притягнення до юридичної відповідальності за її порушення.

Відповідно до мети роботи встановлюються такі **завдання**:

1. Розкриття поняття та складу фінансової дисципліни;
2. Розкриття сутності фінансового правопорушення;
3. Встановлення видів фінансових правопорушень;
4. Визначення нормативно-правової бази регулювання фінансової дисципліни;
5. Аналізування судової практики притягнення до відповідальності за порушення фінансової дисципліни.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, які виникають у процесі обороту та реалізації фінансового фонду держави, підприємств, фізичних та юридичних осіб.

Предметом дослідження є діяльність держави, підприємницьких структур, організацій та окремих громадян, що пов'язана зі створенням і використанням фондів фінансових ресурсів.

Обсяг і структура курсової роботи визначаються поставленою метою та конкретними завданнями дослідження. Робота складається зі вступу, трьох основних розділів, висновків та списку використаних джерел. Перший розділ містить три підрозділи, наступні два розділи мають по два підрозділи, у яких послідовно розкриваються теоретико-правові засади фінансової дисципліни, поняття фінансових правопорушень, види та підстави юридичної відповідальності у фінансовій сфері.

Загальний обсяг курсової роботи становить 25 сторінок. До дослідження включено 21 джерело, серед яких — нормативно-правові акти, наукові праці провідних фахівців та статті.

РОЗДІЛ 1: ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1.1. Поняття та сутність фінансової дисципліни.

Фінансова дисципліна — це сукупність встановлених правил, норм та вимог, що регулюють порядок здійснення фінансових операцій і забезпечують раціональне, ефективне та цільове використання фінансових ресурсів усіма суб'єктами господарювання. Вона передбачає обов'язкове дотримання чинного законодавства, договірних зобов'язань і внутрішніх положень щодо ведення фінансової діяльності, сприяючи стабільності економіки, підвищенню платоспроможності та фінансової відповідальності. Фінансова дисципліна відображає обов'язковий для всіх суб'єктів порядок ведення фінансового господарства, дотримання встановлених норм та правил виконання фінансових зобов'язань [6, с.328].

Для забезпечення фінансової дисципліни використовується фінансовий контроль.

Об'єктом фінансового контролю виступає фінансова діяльність підприємницьких структур, бюджетних установ та організацій, тощо, які здійснюють фінансову діяльність.

Предметом контролю є фінансові операції, пов'язані зі створенням та використанням фондів коштів.

Суб'єктами фінансового контролю є державні органи, наділені владними повноваженнями через свій правовий статус, або, в деяких випадках, недержавні суб'єкти, які діють від імені і за дорученням держави, чий владні повноваження виникають на основі цього доручення. Також до суб'єктів фінансового контролю можна віднести суспільні організації, здійснюючі таку діяльність на користь окремих соціальних груп або класів, або всього суспільства в цілому.

Правове регулювання фінансового контролю здійснюється нормами фінансового права. Основним джерелом здійснення фінансового контролю є

перш за все Конституція України, яка визначає принципи, основні права і обов'язки державних органів і громадських організацій в сфері контролю.

- Завдання фінансового контролю:
- 1) перевірка стану виконання фінансових обов'язків перед державою, органами місцевого самоврядування, організаціями і громадянами;
 - 2) перевірка розробки і виконання бюджету;
 - 3) перевірка правильності використання державними та комунальними підприємствами, установами, організаціями грошових ресурсів, що є в їх розпорядженні;
 - 4) перевірка додержання правил здійснення фінансових операцій, розрахунків і зберігання грошових коштів підприємствами і установами різних форм власності;
 - 5) перевірка фінансового стану і ефективного використання трудових, матеріальних ресурсів підприємств і організацій, бюджетних установ;
 - 6) усунення і попередження порушень фінансової дисципліни;
 - 7) не допустити порушень законодавства щодо фінансової діяльності, забезпечити відшкодування матеріальної шкоди, встановити винних осіб та притягнути їх до відповідальності.

На практиці фінансовий контроль проявляється в контролі фінансових планів, виробничих планів, професійних витрат, бюджетів і витрат позабюджетних цільових фондів. Фінансовий контроль охоплює контроль економічної системи, доцільність використання власних коштів і бюджетних ресурсів, розподіл, використання і захист фінансових активів і використання різних коштів і кредитів [12, с.20].

Виконання завдань фінансового контролю посилить фінансову дисципліну всіх учасників фінансово-правових відносин.

Змістом фінансової дисципліни є неухильне виконання фінансово-правових норм, фінансово-економічних програм і планів.

Предметом фінансової дисципліни є сукупність фінансових відносин, що виникають на різних рівнях економічної системи між державою, юридичними та фізичними особами. Фінансова дисципліна домінує там, де працюють фінанси. Фінанси, які є засобом розподілу і перерозподілу валового внутрішнього продукту і національного доходу в їх потоці, забезпечують створення і використання коштів для задоволення економічних і соціальних потреб суспільства. На створення і використання коштів впливають фінансові ресурси, різні об'єктивні і суб'єктивні фактори.

Створення й використання фондів коштів, які є фінансовими ресурсами, здійснюються під впливом різних об'єктивних і суб'єктивних факторів, які в цілому зумовлюють об'єктивну необхідність фінансової дисципліни та відповідальності за її порушення.

Принципи фінансової дисципліни:

1. незалежність;
2. гласність;
3. дієвість;
4. регулярність;
5. об'єктивність;
6. всеохоплюючий характер;
7. законодавче закріплення незалежності органів фінансової дисципліни;
8. поєднання державних та приватних інтересів.

1.2. Нормативно-правова база регулювання фінансової дисципліни.

Фінансова дисципліна є однією з основних складових стабільного функціонування економіки. Для її ефективного забезпечення необхідно, щоб

існувала чітко розроблена та систематизована нормативно-правова база. Правові норми в цій сфері спрямовані на встановлення обов'язкових стандартів поведінки в фінансовій сфері, визначення відповідальності за їх порушення та створення механізмів контролю і запобігання фінансовим правопорушенням.

Основою правової бази, яка визначає принципи фінансової дисципліни в Україні, є Конституція країни. Вона формулює основні положення щодо всіх прав, свобод та обов'язків громадян України, зокрема фінансових зобов'язань громадян, наприклад щодо сплати податків і зборів відповідно до норм законодавства. Конституційні положення складають основу для подальшого розвитку національного законодавства.

Важливу роль у фінансовому регулюванні відіграє Бюджетний кодекс України, який визначає порядок формування, затвердження та виконання державних і місцевих бюджетів. Цей кодекс чітко регулює права і обов'язки учасників бюджетних процесів і встановлює механізми забезпечення фінансової дисципліни [1].

Не менш важливим є Податковий кодекс, який регулює правила сплати податків і зборів, а також права та обов'язки платників податків і органів, що здійснюють податковий контроль. Він також визначає механізми відповідальності за порушення податкового законодавства, що є важливою складовою загальної фінансової дисципліни [2].

Інші важливі акти включають Господарський кодекс та Цивільний кодекс України, які регулюють фінансові зобов'язання в межах цивільного та господарського процесу, а також визначають відповідальність за невиконання фінансових зобов'язань [3].

Крім того, для забезпечення фінансової дисципліни важливими є спеціалізовані закони, наприклад:

- Закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні", який встановлює принципи формування фінансових звітів

- Закон України "Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність", що визначає правила проведення аудиторських перевірок фінансових звітів;
- Закон України "Про запобігання корупції", який спрямований на зменшення ризиків нецільового використання фінансових ресурсів.
- Закон України "Про Національну поліцію",
- Закон України "Про оперативно-розшукову діяльність",
- Закон України "Про організаційно-правові засади боротьби з організованою злочинністю",
- Закон України "Про Службу безпеки України",
- Закон України "Про прокуратуру",
- Закон України "Про Державну фіскальну службу України"

Важливе значення також мають підзаконні акти: постанови Кабінету Міністрів України, накази Міністерства фінансів та інші інструкції й роз'яснення контролюючих органів. Вони уточнюють і деталізують норми законів у конкретних ситуаціях і умовах.

Також часто застосовуються міжнародні стандарти та норми, які мають вплив на національне законодавство. Зокрема, це Конвенція ООН проти корупції, міжнародні стандарти фінансової звітності.

Отже, ефективність фінансової дисципліни значною мірою залежить від того, наскільки злагоджено функціонують усі складові нормативно-правової бази, а також від високого рівня правосвідомості суб'єктів фінансової діяльності.

1.3. Роль фінансової дисципліни у забезпеченні економічної безпеки держави

Фінансова дисципліна є одним із ключових елементів механізму забезпечення економічної безпеки держави. Її значення зумовлене необхідністю стабільного функціонування фінансової системи, своєчасного виконання

фінансових зобов'язань та забезпечення балансу між надходженнями і витратами державного бюджету.

Економічна безпека держави — це стан національної економіки, який гарантує стійкість і незалежність країни, ефективне функціонування її господарської системи, здатність до саморозвитку і захисту національних інтересів у фінансово-економічній сфері.

Фінансова дисципліна є складовою частиною економічної безпеки, оскільки забезпечує:

- стабільне функціонування бюджету;
- рівномірне та прогнозоване надходження податків і зборів;
- ефективне використання фінансових ресурсів;
- належний контроль за державними видатками.

Таким чином, порушення фінансової дисципліни створює загрозу фінансовій стабільності та підриває економічну безпеку країни.

Фінансова дисципліна чинить позитивний вплив на декілька основних аспектів економічної безпеки:

- 1.Фіскальна стабільність: високий рівень виконання фінансових зобов'язань сприяє підтриманню балансу державного бюджету, знижує рівень дефіциту і залежності від зовнішніх запозичень.
- 2.Інвестиційна привабливість: прозорість і відповідальність у фінансовій сфері підвищують довіру інвесторів до економічної системи держави.
- 3.Соціальна стабільність: забезпечення належного фінансування соціальних програм сприяє підвищенню рівня життя населення і зміцненню внутрішньої стабільності.
- 4.Конкурентоспроможність національної економіки: чітка фінансова політика створює умови для розвитку бізнесу, впровадження новітніх інновацій та зростання економіки в цілому.

Порушення фінансової дисципліни негативно позначається на всіх цих напрямках, що може призвести до кризи державних фінансів та втрати економічного суверенітету.

Недотримання фінансової дисципліни тягне за собою низку серйозних наслідків:

1. Зменшення бюджетних надходжень: недоотримання податків та інших обов'язкових платежів призводить до розбалансування бюджету і неможливості фінансування важливих державних програм.
2. Зростання державного боргу: у разі нестачі коштів уряд змушений вдаватися до внутрішніх та зовнішніх запозичень, що підвищує боргове навантаження на економіку.
3. Зниження рівня довіри до влади: хаотичне управління фінансами та невиконання фінансових зобов'язань підривають авторитет державних інституцій.
4. Підвищення ризиків фінансових криз: низька фінансова дисципліна збільшує вразливість економіки до зовнішніх та внутрішніх шоків.

Порушення фінансової дисципліни становить серйозну загрозу економічній безпеці держави, оскільки воно може призвести до значних економічних збитків, зниження довіри до фінансової системи, втрати великої частини коштів національного бюджету, та ослаблення державного контролю. У зв'язку з цим, державні органи мають приділяти особливу увагу моніторингу та реагуванню на фінансові правопорушення [9, с. 75-80].

Отже, забезпечення фінансової дисципліни є не лише важливою складовою економічної безпеки країни, а й основою для її стабільного розвитку. Від належного виконання фінансових зобов'язань залежить не тільки фінансова незалежність держави, але й ефективний захист соціально-економічних прав і інтересів громадян. Необхідність підтримання високого рівня фінансової дисципліни визначає й важливість створення ефективних правових механізмів для запобігання

порушенням. Водночас, зростання рівня фінансової відповідальності серед підприємств і організацій сприяє загальному поліпшенню економічного клімату та забезпечує більш стійку фінансову систему. Це дозволяє не тільки зберігати стабільність економіки, але й підвищувати довіру громадян до органів влади та державних інститутів [11, с. 53-56].

РОЗДІЛ 2: ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ДИСЦИПЛІНИ

2.1. Порухення фінансової дисципліни та юридична відповідальність в системі юридичного законодавства

Фінансове правопорушення являє собою соціально небезпечне і винне протиправне діяння осіб, які мають деліктоздатність, що порушує порядок формування, розподілу та використання публічних фінансів, встановлений законом. За таке діяння законодавець передбачає юридичну відповідальність. Склад фінансового правопорушення включає порушення норм, які регулюють фінансову діяльність і передбачають санкції в разі вчинення таких діянь. Йому притаманні ознаки суспільної небезпечності, незаконності та наявності вини. До основних елементів цього правопорушення відносяться: суб'єкт, об'єкт, об'єктивна і суб'єктивна сторони.

Суб'єктами фінансових правопорушень можуть бути як фізичні, так і юридичні особи. Суб'єктивна сторона визначається наявністю вини, яка є невід'ємною частиною правопорушення. Об'єктивна сторона виявляється у протиправних діях, які завдають шкоди публічним інтересам, зокрема інтересам держави, територіальних громад або суспільства в цілому. Об'єктом правопорушення є порушені права або інтереси в сфері фінансів, що використовуються або мобілізуються для задоволення потреб суспільства [14, с. 101-105].

Фінансові правопорушення поділяються на кілька основних видів:

1. податкові — ці правопорушення спрямовані проти порядку нарахування, стягнення та перерахування податків; порушують права платників податків або порядок податкового контролю;
2. порушення в сфері валютного регулювання;
3. правопорушення в сфері публічних банківських відносин;

4. порушення в галузі грошово-касових операцій, пов'язані з веденням операцій із готівкою або з порушенням касових умов;

5. правопорушення в сфері державного соціального страхування.

Загалом фінансові правопорушення можуть бути класифіковані як бюджетні, податкові, банківські, або порушення, пов'язані з готівковими грошовими операціями, державними запозиченнями, а також фінансовими операціями, що здійснюються в межах національної чи місцевої політики.

Порушення норм бюджетного законодавства включає порушення умов, встановлених Бюджетним кодексом України та іншими нормативними актами, які регулюють процес складання, затвердження, виконання бюджету та звітності.

Податкове правопорушення — це порушення з боку суб'єкта податкових відносин, яке шкодить державним інтересам в сфері оподаткування, викликаючи відсутність надходжень до бюджетів або порушення термінів подання податкової звітності.

Правопорушення в сфері соціального страхування виникає, коли порушуються правила збору коштів до відповідних фондів або не подається звітність, за що також передбачена відповідальність.

Правові норми фінансової сфери визначають методи державного впливу, які застосовуються до осіб, що порушують встановлені фінансові норми, та порядок притягнення їх до фінансово-правової відповідальності. Примус, як інструмент фінансово-правового регулювання, означає державний вплив через уповноважені органи, що здійснюють контроль за фінансовими правовідносинами. Цей вплив має на меті накладення санкцій на правопорушників, а також попередження подібних порушень у майбутньому [17, с. 60-64].

Фінансово-правова відповідальність — це обов'язок осіб, які порушили фінансове законодавство, понести майнові санкції через органи фінансового контролю, згідно з визначеними законом процедурами. Санкції за фінансові порушення накладаються органами, наділеними відповідними повноваженнями.

Завдання фінансово-правової відповідальності включають:

1. забезпечення стабільності фінансового правопорядку;
2. підвищення рівня правової свідомості і культури в сфері фінансів;
3. забезпечення ефективного контролю за фінансовими відносинами, а також виховання поваги до фінансового права.

Фінансове правопорушення може бути підставою для дисциплінарного, адміністративного або кримінального покарання, в залежності від його серйозності та наслідків [13, с. 40-43].

2.2. Форми відповідальності за порушення фінансової системи

Фінансова відповідальність є важливим та самостійним видом юридичної відповідальності, який функціонально взаємопов'язаний з іншими її видами, зокрема з адміністративною, кримінальною, цивільною і дисциплінарною відповідальністю. Це дозволяє забезпечити ефективну охорону фінансової системи та стабільність економіки держави.

Фінансова відповідальність може бути застосована як до фізичних, так і до юридичних осіб, що порушують правила фінансової дисципліни в різних сферах, таких як податкове право, валютне регулювання, бюджетне законодавство та інші.

Зокрема, адміністративна відповідальність передбачає покарання за порушення фінансового законодавства у вигляді штрафних санкцій, компенсацій збитків, завданих несвоєчасним виконанням зобов'язань. Адміністративне правопорушення може стосуватися порушень таких норм, як:

- невиконання правил валютних операцій (ст. 162 КУпАП),
- порушення порядку здійснення валютних операцій (ст. 162-1 КУпАП),
- недотримання вимог щодо ведення податкового обліку (ст. 163-1 КУпАП),
- ненадання своєчасних платіжних доручень на перерахування податків та зборів (ст. 163-2 КУпАП) та інші [5].

За подібні порушення можуть бути застосовані штрафи, а також інші санкції, які мають каральний характер і спрямовані на припинення порушень та забезпечення фінансової дисципліни.

У випадку порушення серйозних фінансових норм, зокрема у сфері оподаткування або валютних операцій, може настати кримінальна відповідальність.

Кримінальна відповідальність застосовується у разі, коли правопорушення має тяжкий характер, і передбачає покарання у вигляді позбавлення волі або великих штрафів. Кримінальна відповідальність має суттєву відмінність від фінансової та адміністративної відповідальності, оскільки вона реалізується через судову систему. Підставами для кримінального покарання можуть бути ухилення від сплати податків або участь у незаконних валютних операціях, що завдають значної шкоди державі та її економічній безпеці [4].

Одним із важливих аспектів фінансової відповідальності є її взаємозв'язок з дисциплінарною відповідальністю, яка застосовується до посадових осіб державних органів або підприємств, що порушують правила фінансової дисципліни. У таких випадках порушення фінансових норм може стати підставою для дисциплінарних стягнень, зокрема для накладення попереджень, штрафів або навіть звільнення з посади. Законодавство, яке регулює державну службу, наприклад закон України «Про державну службу», визначає обов'язок посадових осіб дотримуватися фінансової дисципліни, і за її порушення можуть бути застосовані відповідні дисциплінарні заходи.

У публічних правовідносинах державний орган, який представляє інтереси держави, може здійснювати заходи державного примусу щодо порушників фінансових норм. Наприклад, у разі порушення фінансових правопорушень, органи державної влади можуть безпосередньо застосовувати санкції та штрафи до осіб або установ, що порушують норми фінансового законодавства. У приватних правовідносинах такі заходи примусу можуть бути застосовані лише через звернення до компетентного органу, який не має прямого інтересу в правовідносинах між сторонами [13, с. 39-43].

Фінансова відповідальність настає внаслідок порушень у таких основних сферах, як податкове право, бюджетне законодавство та валютні операції.

Зокрема, порушення податкового законодавства є підставою для застосування фінансових санкцій. Порушники податкових норм можуть бути притягнуті до адміністративної відповідальності та зобов'язані сплатити штрафи або компенсувати збитки. У разі серйозних порушень можуть бути застосовані більш суворі заходи, включаючи кримінальну відповідальність. Порушення податкового законодавства передбачає наявність складу адміністративного правопорушення, за яке передбачено відповідне покарання, яке, у свою чергу, визначається на основі тяжкості правопорушення.

Відповідальність за порушення валютного законодавства передбачає застосування санкцій до осіб, які порушують правила проведення валютних операцій. Порушення валютного законодавства може включати незаконне обміну валюти, порушення правил щодо її переведення через кордон, а також інші порушення, які можуть негативно позначитися на стабільності національної валюти та економічній безпеці країни. У разі таких правопорушень застосовуються організаційні та майнові санкції, що є частиною державного примусу, застосовуваного органами валютного контролю.

Порушення бюджетного законодавства тягне за собою відповідальність за невиконання норм, що регулюють складання, розгляд, затвердження, виконання бюджету та звітування про його виконання. Такі порушення можуть стосуватися недотримання процедур щодо затвердження бюджету, внесення змін до бюджету або неправильного виконання бюджетних зобов'язань. За порушення таких норм до винних осіб можуть бути застосовані фінансові санкції або дисциплінарні стягнення. У деяких випадках, якщо порушення бюджетного законодавства завдає значної шкоди державним фінансам, органи державного фінансового контролю можуть ініціювати більш серйозні заходи, такі як зупинення операцій з бюджетними коштами, що є однією з крайніх міри покарання для порушників. У разі виявлення порушень бюджетного законодавства компетентні органи, включаючи органи казначейства та державного фінансового контролю, мають

право застосовувати відповідні санкції, що можуть включати як тимчасові обмеження, так і довгострокові заборони на проведення операцій з бюджетними коштами [16, с. 17-22; 17, с. 60-64].

РОЗДІЛ 3: ДЕРЖАВНІ ОРГАНИ БОРОТЬБИ З ФІНАНСОВИМИ ПРАВОПОРУШЕННЯМИ

3.1. Мета, завдання та функції державних органів боротьби з фінансовими правопорушеннями

Мета, завдання та функції правоохоронних органів загалом зосереджені на забезпеченні законності та підтриманні правопорядку у всіх сферах суспільного життя країни. У контексті фінансової безпеки їхня діяльність передусім спрямована на протидію фінансовим правопорушенням — запобігання, виявлення та розслідування правопорушень у фінансовій системі України.

Структурні підрозділи правоохоронних органів, на які покладено завдання запобігання фінансовим правопорушенням, працюють у складі Міністерства внутрішніх справ України, Державної податкової служби, Служби безпеки України та Державної митної служби. Вони мають право на збір, накопичення та обробку інформації щодо фінансових злочинів і осіб, що їх вчинили.

Боротьба зі злочинністю, включно з фінансовою, у діяльності правоохоронних структур реалізується за трьома основними напрямками: загальноорганізаційна робота, профілактика правопорушень та безпосередня правоохоронна діяльність. Забезпечення фінансової безпеки держави через правоохоронну діяльність передбачає суворе дотримання законодавчих процедур, захист прав особи, юридичних осіб та держави в цілому шляхом застосування заходів юридичного впливу [18, с. 45-48].

Функціональні завдання окремих підрозділів правоохоронних органів у сфері економічної безпеки регламентуються відповідними законодавчими актами.

Так, Закон України "Про Національну поліцію" визначає ключові функції поліції: адміністративну, профілактичну, оперативно-розшукову, кримінально-процесуальну, виконавчу, охоронну, а також контрольно-наглядову.

- Адміністративна функція - полягає в організації заходів із охорони громадського порядку.
- Профілактична функція- полягає у попередженні правопорушень шляхом усунення умов, що їх спричиняють.
- Оперативно-розшукова функція- реалізується через виявлення підготованих або скоєних злочинів, пошук осіб, що ухиляються від правосуддя.
- Кримінально-процесуальна функція- передбачає прийняття заяв про злочини, розслідування кримінальних правопорушень у межах компетенції.
- Виконавча функція- це реалізація рішень судів та інших компетентних органів.
- Охоронна функція- здійснюється через укладення договорів на охорону майна юридичних та фізичних осіб.
- Контрольно-наглядова функція- полягає у спостереженні за дотриманням громадянами певних обмежень після звільнення з місць позбавлення волі.

Основні напрями протидії фінансовій злочинності включають:

- проведення комплексу оперативно-розшукових заходів для запобігання правопорушенням;
- виявлення фактів незаконної господарської, цивільної та фінансової діяльності;
- захист бюджетних коштів від розкрадання та привласнення;
- забезпечення відшкодування збитків, завданих державі або фізичним особам;
- запровадження нових методів боротьби з фінансовою злочинністю;
- вдосконалення організаційної структури правоохоронних органів та законодавчого регулювання їх діяльності.

Крім того, для ефективної протидії фінансовим правопорушенням необхідним є поєднання профілактичних і репресивних заходів. Наприклад:

- запровадження освітніх програм для населення;
- удосконалення фінансової грамотності службовців;
- застосування кримінально-правових заходів до порушників;
- модернізація матеріально-технічної бази правоохоронних органів;
- координація дій усіх служб, залучених до боротьби з економічною злочинністю.

Таким чином, забезпечення фінансової безпеки держави через діяльність правоохоронних органів є багатокомпонентним процесом, який вимагає як високого професіоналізму виконавців, так і належної законодавчої підтримки, суспільної довіри та адекватного фінансування. Ефективна взаємодія між фіскальними службами, антикорупційними органами та судами формує цілісну систему протидії фінансовим правопорушенням. Злагоджена робота правоохоронців у сфері фінансів дозволяє своєчасно виявляти ризики, які можуть завдати шкоди економічній стабільності країни. Особливу увагу слід приділяти професійній підготовці кадрів, адже саме від їхньої компетентності залежить якість вжитих заходів. Посилення міжнародного співробітництва у сфері фінансової безпеки сприяє обміну досвідом та кращій координації дій. Успішна реалізація стратегії фінансової безпеки неможлива без чіткого бачення пріоритетів на національному рівні.

3.2. Органи державного контролю у сфері фінансової безпеки

У системі забезпечення фінансової дисципліни в Україні ключову роль відіграють спеціалізовані державні органи, які здійснюють контроль, моніторинг і притягнення до відповідальності за порушення у фінансовій сфері. Їх діяльність є основою для запобігання зловживанням бюджетними коштами, ухиленню від

сплати податків, фінансовим махінаціям та іншим правопорушенням, що підривають економічну безпеку держави [19,20].

Державна аудиторська служба України (ДАСУ) - цей орган забезпечує зовнішній фінансовий контроль за використанням державних фінансів, зокрема проводить перевірки розпорядників бюджетних коштів, державних підприємств і установ. За результатами аудитів виявляються порушення фінансового законодавства, а матеріали передаються до правоохоронних органів для притягнення винних осіб до відповідальності.

Бюро економічної безпеки України (БЕБ) - створене як спеціальний правоохоронний орган, БЕБ має на меті запобігання, виявлення та розслідування економічних злочинів, у тому числі фінансових правопорушень. Орган володіє аналітичними інструментами для виявлення схем ухилення від податків, відмивання доходів, корупційних оборудок тощо. БЕБ активно взаємодіє з податковими, митними і фінансовими структурами.

Національна поліція України (зокрема, підрозділи з протидії економічній злочинності) - поліцейські підрозділи розслідують кримінальні правопорушення у фінансовій сфері, особливо якщо вони мають ознаки шахрайства, привласнення коштів, зловживання владою у фінансових установах. Важливою є координація дій з іншими органами, щоб забезпечити оперативне розкриття правопорушень.

Державна податкова служба України (ДПС) - основним завданням цього органу є забезпечення надходжень до бюджету шляхом контролю за правильністю обчислення та сплати податків. У разі виявлення порушень ДПС може ініціювати перевірки, накладати штрафи, а при серйозних порушеннях — передавати матеріали до правоохоронців.

Рахункова палата України - цей конституційний орган виконує функції зовнішнього контролю за використанням державних фінансів. Його діяльність має переважно превентивний та аналітичний характер, але висновки Рахункової

палати часто лягають в основу подальших слідчих дій щодо фінансових порушень.

Національне антикорупційне бюро України (НАБУ) - хоча основний фокус НАБУ — боротьба з корупцією, чимало кримінальних проваджень цього органу стосуються фінансових правопорушень, пов'язаних із розкраданням державних коштів, непрозорими державними закупівлями та іншими махінаціями.

Робота усіх цих державних органів є критично важливою для забезпечення прозорості державних фінансів, формування довіри до державної влади та забезпечення справедливості у сфері фінансової діяльності.

ВИСНОВКИ

Фінансова дисципліна є системою встановлених державою вимог, яких зобов'язані дотримуватись усі суб'єкти, що здійснюють фінансову діяльність. Її ключова мета полягає у впорядкуванні процесу використання та обігу фінансових ресурсів. Дотримання такої дисципліни не лише свідчить про правослухняність суб'єктів, а й слугує запорукою стабільності фінансової системи загалом. Контроль за її виконанням забезпечується спеціально уповноваженими державними органами, а в окремих випадках — недержавними суб'єктами, що діють у межах делегованих їм повноважень.

Фінансове правопорушення являє собою суспільно небезпечне, протиправне діяння, що порушує встановлений порядок у сфері фінансів і тягне за собою юридичну відповідальність. Його характерною рисою є посягання на інтереси держави у сфері розподілу, використання або обліку фінансових ресурсів. До таких порушень відносяться зловживання у бюджетній, банківській, податковій сферах, а також порушення порядку проведення фінансових операцій, обігу готівки та державного кредитування.

Фінансова відповідальність — це самостійний різновид юридичної відповідальності, що виражається в обов'язку правопорушника зазнати заходів державного примусу у вигляді майнових або організаційних обмежень. Така відповідальність покладається виключно в межах чинного фінансового законодавства та реалізується компетентними органами. Вона спрямована не лише на покарання за вчинене, а й на запобігання подальшим порушенням.

Таким чином, фінансова дисципліна та механізм юридичної відповідальності за її порушення є не лише правовими категоріями, але й дієвими інструментами забезпечення економічної безпеки країни. Їх ефективне функціонування можливе лише за умов комплексного підходу: вдосконалення нормативної бази, забезпечення прозорості контролю, підвищення правової грамотності та впровадження сучасних технологій в управлінні фінансовими

процесами.

Важливо також забезпечити належний рівень професійної підготовки фахівців, які відповідають за дотримання фінансової дисципліни. Лише за таких умов можна досягти стійкого розвитку фінансової системи та зміцнити довіру громадян до державних інституцій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Кодекси:

1. Бюджетний кодекс України: Закон України від 8 лип. 2010 р. № 2456-VI // Відомості Верховної Ради України. – № 50–51.
2. Податковий кодекс України: Закон України від 2 груд. 2010 р. № 2755-VI // Відомості Верховної Ради України. – № 13–17.
3. Господарський кодекс України: Закон України від 16 січ. 2003 р. № 436-IV // Відомості Верховної Ради України. – № 18–22.
4. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III // Відомості Верховної Ради України. – № 25–26.
5. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 7 груд. 1984 р. № 8073-X // Додаток до № 51.

Книги: один автор:

6. Ситнік І. С. Фінансове право України: навч. посіб. – Київ: Центр учбової літератури, 2022. – 328 с.
7. Кирик О. П. Фінансова дисципліна в системі державного фінансового контролю // Фінансове право. – 2023. – № 1. – С. 25–31.
8. Шевченко С. О. Відповідальність за порушення фінансового законодавства: теорія та практика // Юридична . – 2021. – № 7. – С. 44–49.
9. Данилюк В. І. Теоретико-правові засади фінансової дисципліни // Вісник економічної науки України. – 2020. – № 1. – С. 75–81.
10. Судак М. Ю. Адміністративна відповідальність за фінансові правопорушення: монографія. – Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2023. – 210 с.
11. Сахно О. А. Фінансова дисципліна як елемент фінансової безпеки держави // Економіка і держава. – 2021. – № 4. – С. 52–56.

12. Коваленко В. М. Ефективність фінансового контролю в Україні // Бухгалтерський облік і аудит. – 2023. – № 2. – С. 20–24.
13. Гребенюк Н. П. Боротьба з фінансовими порушеннями у сфері публічних фінансів // Право і суспільство. – 2022. – № 6. – С. 39–43.
14. Шляховий О. І. Правова природа фінансових правопорушень // Науковий вісник публічного та приватного права. – 2020. – № 2. – С. 101–106.
15. Ковальчук І. А. Роль державної казначейської служби у забезпеченні фінансової дисципліни // Вісник державного управління. – 2021. – № 1. – С. 33–37.
16. Шевчук Т. М. Контроль за витрачанням бюджетних коштів: проблеми та шляхи вирішення // Фінанси України. – 2023. – № 5. – С. 17–22.
17. Гончарова Н. І. Правове регулювання відповідальності за порушення бюджетного законодавства // Юридичний журнал. – 2022. – № 3. – С. 60–64.
18. Бондаренко О. В. Проблеми реформування системи фінансового контролю в Україні // Економіка та держава. – 2021. – № 9. – С. 45–48.

Електроні ресурси:

19. Державна аудиторська служба України. Офіційний сайт.
20. Міністерство фінансів України. Офіційний сайт.
21. Судова практика щодо фінансових правопорушень // Єдиний державний реєстр судових рішень